

Bir Terbiyeci ve Muallim Olarak Hz. Muhammet

İnsan yaratılışı itibariyle öğrenmeye ve eğitim almaya ihtiyaç duyacak bir şekilde var edilmiştir. Bizi var edeni tanımak, O'nun emir ve yasaklarını bilmek ve öğrenip hayata geçirebilmek için bir rehber ihtiyacı duyarız. En mükemmel eğitimciler peygamberlerdir. Bizim rehberimiz, öğretmenimiz son peygamber Hz. Muhammed (sas) dir. O, vahyi insanlara eksiksiz bir şekilde duyurmuş, onlara ayetleri okumuş ve bu ayetleri en güzel şekilde açıklamıştır.

Yüce Allah, Kur'an'ı Kerim'i yirmi üç senede tedricen Peygamber Efendimize göndermiş ve her şeyi onunla açıklamıştır. Hz. Peygamber, Cebrail vasıtasıyla vahiyleri alıp okumuş, ezberlemiş, öğrenip öğretmiştir. Allah'tan aldığı vahiyleri önce kendi öğrenmiş, kalbine sindirmiş ve vahyin ışığıyla eğitimcilik görevini yerine getirmiştir.

Peygamber Efendimiz ümmiydi. Onun ümmi olmasının birçok hikmeti vardır. Bunlardan biri O, eğitimini bir insandan değil bizzat vahyin kaynağından almıştır, eğitimini Kur'an'ı Kerim ile tamamlamıştır. Vahyin başlamasıyla önce öğrencilik dönemini geçirmiş daha sonra da vahyi insanlara öğretmek bir terbiyeci olmuştur. Bir muallim olarak vahyin nasıl okunması gerektiğini öğretmiş, öğrenilenlerin yaşam tarzına dönüşmesini ve hükümlerin anlaşılmasını sağlamıştır. Öğrenilenlerin ardından başarı için Allah'a dua edilmesini ve sığınılması gerektiğini söylemiştir.

Hz. Peygamber Kur'an'ı öğrenmeyi hep önde tutmuş, buna teşvik etmiş, insanlara önem vermelerini öğütlemiştir. "Müslümanların en hayırlısı **Kur'an'ı** okuyan ve okutandır"¹ buyurmuştur. Hz. Peygamber her yönüyle eğitilmiş, yetiştirilmiş ve ümmeti tarafından örnek alınması istenmiştir. Kur'an'ı Kerim'in ifadesiyle Hz. Muhammed, bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderilmiştir.²

Peygamber Efendimiz muhatapların durumu ve seviyesine göre, ihtiyaçlarını göz önüne alarak onlara sorumluluk verir, her birinin özelliklerini dikkate alarak eğitim verirdi. Anlattıklarının iyi anlaşılması için ağır ağır konuşur ve gerektiğinde cümleleri tekrar ederdi. Peygamberimiz eğitimde olumsuz söz ve fiilde bulunmaz, hep olumlu ve güzel sözlerle yaklaşırdı. Eğitimini **saygı ve sevgi** üzerine oluşturmuştur.

Hz. Peygamber ümmetini eğitmek ve İslam'ı öğretmek için öncelikle gönüllülük esası üzerinde durmuş, isteyene ilmi vermiştir. İlim küçük yaşlarda öğretilmeye başlanmalıdır fakat ilmin yaşı yoktur. Peygamberimiz her yaşta insana hitap ederek, onlara vahyi öğretmek her yaşta ilmin olacağını göstermiştir. Her insan farklıdır, buna göre eğitimde farklılık gösterir. Efendimiz, muhatabının özelliklerine göre terbiye etmiştir. Soru soranlara, dinleyenlere, yeni

¹ Buhari, Fedailu'l Kur'an, 21.

² Fussilet Suresi, 4.Ayet

Müslüman olanlara, çocuğa, gence, yaşlıya içinde buldukları hali dikkate alarak eğitici ve öğretici olmuştur.

Ümmetine faydalı olan ilmi istemelerini tavsiye etmiş, amel edilen ilmin faydalı olduğunu söylemiştir. “Allah’ım senden faydalı bir ilim, helal bir rızık, tarafından kabul gören bir amel istiyorum” buyurmuştur.³ Hz. Peygamber eğitimde muhatabına göre hareket eder, ümmetinin kabiliyetine göre sorumluluk verirdi. Bunları yaparken sabırla eğitilmesini sağlamıştır. Mahcup etmemiş, aşağılanmasına izin vermemiş, azarlama ve kızma olmamıştır. Kur’an ve sünnet yolunda eğitimini verir ve bu şekilde öğretilmesi gerektiğini bildirmiştir. Eğitim ve öğretimini son derece yumuşak üslupla, sevgiyi esas alarak yapmıştır. Cenâb-ı Hakk, onun bu özelliğine işaret ederek; “Eğer kaba, katı kalpli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi!”⁴ buyurur.

Efendimiz iyiliği emretmiş, kötülükten men etmiştir. Üslubunda kötülüğe karşı iyilikle cevap vermiştir. İslam’ı anlatırken muhatabına güzel yaklaşarak vahyi tebliğ etmiştir. Söz, fiil ve uygulamalarında güvenilir olmuş ve adaletli davranmıştır. Olumsuzluklara karşı olumlu, insanlar arasında uyumu sağlayan, birleştirici, yanlışları sevgi ve şefkatle düzeltmeyi esas almıştır. Hz. Peygamber eğitici ve öğretici bir peygamber olarak vahyin mesajlarını insanlara öğretmenin yanında öğrettiklerini kendi uygulayarak model davranışlar sergilemiş, böylece kalıcı davranışa dönüşmesini sağlamıştır. Karanlıktan nura kavuşturan, Allah’ın yoluna çağıran en güzel örnek olmuştur. “...Rablerinin izniyle insanları karanlıktan nura, güçlü ve övgüye layık olan Allah’ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz kitaptır.”⁵

İnsan için zor olan şey alışılan davranışları, görüşleri, duyguları değiştirmektir. Burada da önemli olan sabırlı olmaktır. Peygamber Efendimiz tedricilik ilkesiyle yaklaşmış, her şeyi bir anda değil gerekli bilgileri ihtiyaca göre parça parça aktarmış ve öğretmiştir. Bu şekilde muhatabı sıkmamış, zorlamamış ve zamanlamaya dikkat ederek kolaylaştırmış, müjdelemiştir. Zor olan bazı kavramları anlatırken daha iyi anlaşılması için üzerinde durmuş, örnekler vererek açıklamış, şekiller çizerek daha anlaşılır hale getirmiştir. Üslubunda kısa ve öz mesajlar vermiş, konuşması her zaman açık ve anlaşılır olmuş, muhataplarıyla samimi ve sevgiye dayanan bir iletişimi gerçekleştirmiştir. Hem beden diline hem ses tonuna dikkat ederek yerli yerinde konuşmuş bazen de susarak vermek istediği mesajı vermiştir.

İlk dönemde yeni bir din olarak İslam, müminler açısından çokça soruyu da beraberinde getirmiştir. Sahabeler daha iyi kavrayabilmek için çokça sorularla Efendimize gelmişlerdir. Peygamber Efendimiz ise Kur’an ve sünnet yolunda doğru olanı aktarmıştır. Soruyu soran kişinin durumuna göre cevaplar vermiştir. Amacı muhatabın eksikliklerini tamamlamak, onun iyi bir eğitim almasını sağlamaktır. Anlatacağı konunun iyi kavranmasını sağlamak için bazen benzetmeler kullanmıştır. Sahabeleri düşünmeye sevk etmek için sorularla karşılık verdiği olmuştur. İnananları, düşünerek doğruyu bulmalarını sağlamıştır.

Hz. Peygamber işin ciddiyetini belirtmek için söylediklerini yemin ederek onaylar, doğru söylemekten asla ayrılmazdı. Bazen kendisine sorulan sorunun cevabıyla yetinmeyip

³ İbn Mace, İkamet, 32.

⁴ Al-i İmran Suresi, 159.Ayet

⁵ İbrahim Suresi, 1.Ayet

daha fazlasını verir, bazen beden dilini kullanarak anlattıklarını daha kalıcı hale getirir, bazen de sahabeye istişare yaparak konuyu açıklamıştır. Her fırsatta sahabeye vaazlar verir, hitabette bulunurdu. Hayatın içinde olan her yerde her durumda O'nun öğütleri yol göstericidir. Eğitiminde anlattıklarının, öğrettiklerinin devamlı olmasını önemsemiştir. Hz. Peygamber'in eğitimciliği sadece belli bir kesime değil ya da sadece o zamanda yaşamış olanlara değil geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe herkesi kapsamaktadır. Kur'an'da olduğu gibi inananları hem bedenen hem ruhen hem de ahlaken eğitmiştir. İlimle uğraşanların ibadet yaptıklarını, onların bu uğraşları esnasında Allah yolunda olduklarını belirtmiştir.

Hız. Peygamber'in eğitim ve terbiyesi bizler için yol göstericidir. "Beni Rabbim terbiye etti ve ne güzel terbiye etti" buyurarak kendisini örnek olarak göstermiş, bizlerin yolunu aydınlatmıştır. O, örnek bir İslam toplumu kurmuştur. Sahabeler onun nasıl bir eğitici olduğunun göstergelerindedir. Onun en güzel örnek (Üsve-i Hasene) oluşu hem öğrenen hem öğretene için rehberdir. Müslümanlar, Hız. Peygamber'in hayatına bakarak yaşamını kendi hayatlarında yaşamaya çalışmalılardır. Bu ancak Onun metodunu izlemekle mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Kaya, Remzi. "Kur'an-ı Kerim'de Öğrenci ve Eğitimci Olarak Hız. Muhammed", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, Akid*, 2018,1, s.20-56.
- Gürel, Ramazan. "Hız. Peygamber'in Eğitim- Öğretim Modelinde Belli Başlı İlke ve Metotlar", *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, Yıl 1, Sayı 2, 2015, s.7-29.
- Ece, Abdurrahman, "Hadisler Bağlamında Hız. Peygamber'in Eğitim ve Öğretim Metodu", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019, Sayı:10, s.291-314.